

De jaren 90 Van euforie naar ontnuchtering

Prof. em. Rik Coolsaet
Huis van Alijn, 23 november 2023

1

De euforie

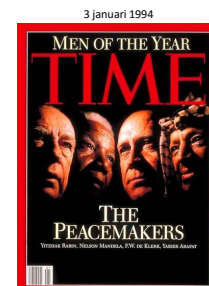
- **De val van de Muur**
- **Het einde van de Koude Oorlog**
 - Een wereld zonder oorlog
- **Einde communisme**
 - Welvaart voor iedereen

2

Een wereld zonder oorlog

- Einde slepende oorlogen: Iran-Irak, Afghanistan, Namibië, ...
- Democratisering Oost-Europa en Afrika (1989)
- 'Handvest voor een nieuw Europa' (1990)
- De Golfoorlog (1990-1991)
 - VN: centrum van de wereldpolitiek
- Vredesproces Midden-Oosten (1993)
- Het einde van de Apartheid (1994)

3

Welvaart voor iedereen

- De 'Nieuwe Economie'
 - Deregulering en liberalisering
- Aziatische Tijgers
- Mondialisering
- Postindustriële samenleving
- 'Problemen zonder paspoort'

Time, 30 mei 1983

What Is the International Community?

PROBLEMS WITHOUT PASSPORTS

By Kofi A. Annan

September 2002

4

De ontnuchtering

- **Oorlogen zijn niet voorbij**
 - Somalië (1991), Joegoslavië (1991), Algerije (1992), Rwanda (1994)
 - 9/11, Afghanistan (2001), Irak (2003)
- **Geen welvaart voor iedereen**
 - Werkloosheid neemt weer toe
 - Mondialisering: ook een donkere zijde
 - Financiële en economische crises vanaf 1997

5

Universeel onbehagen

- En toen liet de politiek het afweten...
- Zwarte Zondag... 1991
- Machteloosheid, angst en onveiligheid

6

Jaren 90 – Een transitie

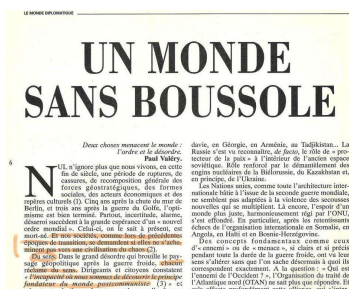
‘Een tijdsgewricht van ongehoorde en algehele structuurverandering der geheele maatschappij [...] Men vergeet daarbij veelal, eerst eens de historie te vragen of zij ook vroeger wel dergelijke verregaande veranderingen heeft aan te wijzen.’ – Johan Huizinga (1945)

- Naar een multipolaire wereldorde
- Naar een middenklassensamenleving

7

Naar een multipolaire wereld

- **Wet 1 – Grootmachten komen en gaan**
 - Een post-Westerse wereldorde
- **Wet 2 – Vriend noch vijand voor altijd**
- **Wet 3 – Vrede bij gedeelde belangen**

8

Naar een middenklassensamenleving

- Individualistisch
 - De verzuiling voorbij
- Gelaagd als een lasagne
- Onder constante druk
- Ongelijk
 - De 'één derde-twee derde'- samenleving
 - Ongelijkheid, motor van politieke actie

29 maart 2022

Pourquoi le déclin des classes moyennes, celles qui ont le sentiment de « payer pour tout le monde », est un puissant levier politique

Si aucune statistique n'étaye la thèse d'une disparition de cette « France du milieu », un sentiment de déclassement existe. La civilisation héritée des « trente glorieuses », ayant foi en la mobilité sociale, la croissance et le progrès, serait-elle menacée ?

Le Monde, 17 juli 2022

9

Omgaan met onzekere tijden

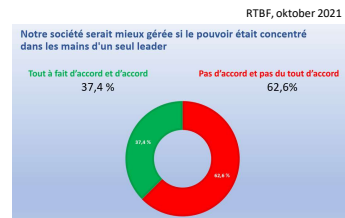
'We leven in een bezeten wereld... Alom de twijfel aan de hechtheid van het maatschappelijk bestel, waarin wij leven, een vage angst voor de nabije toekomst, gevoelens van daling en ondergang der beschaving... De wereld maakt thans een intensiever en grondiger proces van ontwrichting door dan [vroeger]. Koorts heeft onze tijd zonder twijfel. [...] Het uitzicht is in nevelen gehuld.' – Johan Huizinga (1935)

- Terugtrekken in een versterkte burcht
- 'De boel bij elkaar houden'

10

Terugtrekken in versterkte burcht

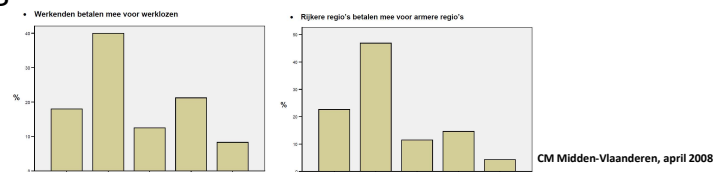
- Crisis van het multilateralisme
- Zoeken naar houvast
 - 'Identiteit': hét debat van de jaren 90
 - Politiek nationalisme
 - Religieus fundamentalisme
- De verleiding van de zondebok
 - Migrant
 - Elite/EU/Woke
- De verleiding van de sterke leider

11

'De boel bij elkaar houden'

- EU, de machteloze grootmacht ?
- Draagvlak voor solidariteit bestaat

- 'Met z'n allen erbij horen': gedeelde toekomst verbindt
- 'Ons denken heeft durf nodig' ... en perspectief
 - *Een goede samenleving is een samenleving die iederéén toelaat zijn en haar leven te verbeteren*

12